

POSTANOWIENIE

Dnia 25 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki

w sprawie z wniosku prokuratora Prokuratury Okręgowej w C. – C. F. z 22 stycznia 2025 r.

o zbadanie spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Marka Motuka w sprawie I ZSK 8/24

po rozpoznaniu 25 lutego 2025 r. na posiedzeniu,
w przedmiocie rozpoznania wniosku o zbadanie wymogów niezawisłości
i bezstronności

odrzuca wniosek

UZASADNIENIE

W piśmie z 22 stycznia 2025 r. prokurator C. F. zawarł wniosek o zbadanie przez Sąd Najwyższy spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego Marka Motuka wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i postępowania po powołaniu ze względu na fakt, że w okolicznościach niniejszej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących osoby prokuratora i stwierdzenie, że wobec sędziego Marka Motuka zachodzą ww. przesłanki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek podlegał odrzuceniu.

Zgodnie z art. 29 § 5 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jedn. tekst Dz. U. z 2024 r., poz. 622; dalej: „u.SN”) dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego delegowanego do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, na wniosek uprawnionego, o którym mowa w § 7, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy.

Z powyższego uregulowania wynika zatem, że:

1. dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności,
2. z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu,
3. ww. okoliczności w okolicznościach danej sprawy mogą doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności,
4. ww. naruszenie ma mieć wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego, a więc strony lub uczestnika postępowania przed Sądem Najwyższym oraz charakteru sprawy.

Wskazany przepis ma charakter restrykcyjny i może być wykładany tylko i wyłącznie ściśle bez możliwości jakiegokolwiek nadinterpretacji.

Dokonując wykładni art. 29 § 5 u.SN nie można pomijać, że pojęcie niezawisłości ma swoje źródło w Konstytucji. W myśl bowiem art. 178 ust. 1 Konstytucji sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom. W nauce prawa podkreśla się, że doktrynalnie treść tej zasady bywa uzupełniana wskazaniem związania sędziego także aktami niewymienionymi *expressis verbis* w treści komentowanego przepisu, a mającymi pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami, tzn. ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi za zgodą wyrażoną w ustawie (art. 91 ust. 2 Konstytucji) oraz

prawem pochodnym Unii Europejskiej (art. 91 ust. 3 Konstytucji), jak również aktami prawnymi o mocy ustawy (art. 234 Konstytucji).

W nauce prawa przyjmuje się w oparciu o orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyroki: z 24 czerwca 1998 r., K 3/98, OTK 1998/4/52 i z 14 kwietnia 1999 r., K 8/99, OTK 1999/3/41) mieszaną koncepcję rozumienia niezawisłości sędziowskiej – częściowo przez pryzmat elementów, które ją statuują, a częściowo przez pryzmat gwarancji, które ją zabezpieczają. W rezultacie niezawisłość ujmuje się jako:

- 1) bezstronność do przedmiotu sprawy,
- 2) bezstronność do uczestników postępowania,
- 3) niezależność od instytucji pozasądowych,
- 4) samodzielność wobec organów sądowych oraz
- 5) niezależność od czynników społecznych (przez wewnętrzną wolność i niezależność).

Stanowisko wyrażone przez Trybunał Konstytucyjny w pełni koresponduje z rozumieniem niezawisłości sędziowskiej przyjętym w orzeczeniach sądów europejskich, zwłaszcza sformułowanym w nich tzw. testem (oznak) niezależności sądu i niezawisłości sędziego (TSUE - C-585/18, C-624/18 i C-625/18). Trybunał Konstytucyjny podkreśla jednocześnie, że tak rozumiana niezawisłość nie jest tylko uprawnieniem sędziego, lecz także jego konstytucyjnym obowiązkiem, podobnie jak konstytucyjnym obowiązkiem ustawodawcy (i innych organów władzy publicznej) jest jej ochrona (zob. wyrok z 3 grudnia 2015 r., K 34/15, OTK-A 2015/11/185). Podkreśla się, że szczególną postacią sprzeniewierzenia się obowiązkowi łączącemu się z zasadą niezawisłości jest naruszenie obowiązku zachowania przez sędziego bezstronności, co może m.in. polegać na dostosowywaniu treści wydawanych orzeczeń do sugestii czy poleceń przekazywanych sędziemu z zewnątrz (zob. wyrok TK z 14 października 2015 r., Kp 1/15, OTK-A 2015/9/147).

Z powyższej analizy pojęcia i zakresu niezawisłości sędziowskiej wynika jednoznacznie, że bezstronność zawiera się w pojęciu niezawisłości, a więc jest

instytucją obszarowo węższą od niezawisłości jako takiej. Wydaje się to logiczne z racji tego, że bezstronność zarezerwowana jest co do zasady dla konstrukcji wyłączenia sędziego. Na niej oparta jest instytucja *iudex suspectus*, a więc możliwości wyłączenia sędziego na wniosek. Zgodnie np. z art. 49 § 1 k.p.c. niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.

Z porównania instytucji wyłączenia sędziego na wniosek oraz procesu badania spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności, wynikają co najmniej dwa istotne spostrzeżenia.

Po pierwsze, nie są to instytucje konkurencyjne, a więc nie dochodzi tu do zbiegu norm prawnych.

Po drugie, w wypadku wyłączenia sędziego na wniosek decydujące są wątpliwości co do jego bezstronności w danej sprawie, natomiast gdy dochodzi do badania spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności, brak tu przestrzeni dla oparcia się tylko na wątpliwościach, w tej sytuacji bowiem musi zostać przedstawiony materiał dowodowy, który wykaże, iż:

1. dane okoliczności towarzyszące powołaniu konkretnego sędziego i jego postępowania po powołaniu,
2. w danej, konkretnej sprawie mogą doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności,
3. a to naruszenie ma wpływ na wynik sprawy (nie chodzi tu o ewentualne wątpliwości co do tego wpływu),
4. z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego, a więc strony lub uczestnika postępowania przed Sądem Najwyższym [a więc musi tu występować związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem standardu niezawisłości lub bezstronności a szeroko rozumianym (pozytywnym bądź negatywnym) interesem strony],

5. oraz z uwzględnieniem charakteru sprawy (a więc musi występować związek przyczynowy również z szeroko rozumianym przedmiotem danego postępowania).

Przyjąć również trzeba, że zastosowanie w art. 29 § 5 u.SN techniki legislacyjnej w postaci koniunkcji niezawisłości i bezstronności, a następnie alternatywy łącznej tych pojęć oznacza, że ustawodawca dopuścił możliwość przeprowadzenia „testu” odnośnie obu tych instytucji, nie dokonując ich wartościowania. Nadto założył – przynajmniej werbalnie - że może również nastąpić naruszenie bezstronności sędziego, które nie będzie naruszeniem niezawisłości sędziowskiej. Do takiego wniosku prowadzi zastosowanie alternatywy łącznej. Nie wydaje się jednak możliwe takie rozumienie wskazanej normy prawnej. Otóż bezstronność sędziego zarówno w odniesieniu do przedmiotu sprawy, jak i do uczestników postępowania, w istocie świadczy o tym, że z pewnych przyczyn odstępuje on od litery prawa. Bezstronność bowiem sama w sobie zawiera postępowanie stronnictwo, a więc nacechowane uznaniowością, tendencyjnością, subiektywizmem, nieobiektywnością, wyróżnianiem kogoś, faworyzowaniem itp. Skoro tak, to każde takie działanie sędziego będzie sprzeczne z szeroko rozumianym prawem, a więc wskazanymi powyżej przepisami Konstytucji, w szczególności art. 178 ust. 1.

Reasumując, obowiązek wykazania naruszenia – a nie posługiwania się wątpliwościami – na gruncie art. 29 § 5 u.SN dotyczy w jednakowy sposób zarówno standardu niezawisłości, jak i standardu bezstronności sędziego.

Zgodnie z art. 29 § 9 u.SN wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności powinien czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać:

- 1) żądanie stwierdzenia, że w danej sprawie zachodzą przesłanki, o których mowa w § 5;
- 2) przytoczenie okoliczności uzasadniających żądanie wraz z dowodami na ich poparcie.

W tym wypadku istotne znaczenie ma ww. punkt 2, a mianowicie uprawniony do złożenia wniosku, czyli strona lub uczestnik postępowania przed Sądem Najwyższym, zobowiązana jest do przytoczenia okoliczności uzasadniających żądanie wraz z dowodami na ich poparcie. Nie chodzi więc o przytoczenie jakichkolwiek faktów i dowodów na ich poparcie uzasadniających w subiektywnym przekonaniu uprawnionego naruszenie przez sędziego standardu niezawisłości lub bezstronności, na ogół nawiązujących do okoliczności powołania sędziego, które zgodnie z art. 29 § 4 u.SN nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności.

Obowiązek przytoczenia okoliczności uzasadniających żądanie wraz z dowodami na ich poparcie polega bowiem – zgodnie z wynikami powyższej analizy, a przede wszystkim zgodnie z treścią art. 29 § 5 u.SN – na zaprezentowaniu – o czym była już mowa - okoliczności towarzyszących powołaniu konkretnego sędziego i jego postępowania po powołaniu, które w danej, konkretnej sprawie mogą doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, a to naruszenie ma wpływ na wynik sprawy (nie chodzi tu o ewentualne wątpliwości co do tego wpływu), z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego, a więc strony lub uczestnika postępowania przed Sądem Najwyższym [a więc musi tu występować związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem standardu niezawisłości lub bezstronności a szeroko rozumianym (pozytywnym bądź negatywnym) interesem strony], oraz z uwzględnieniem charakteru sprawy (a więc musi występować związek przyczynowy również z szeroko rozumianym przedmiotem danego postępowania).

Zatem ewentualna wadliwość powołania na urząd sędziego w wewnętrznym przekonaniu uprawnionego i postępowanie sędziego po powołaniu muszą mieć konkretny związek z daną sprawą i przedkładać się na jej wynik. Innymi słowy uprawniony musi udowodnić, że wskazane okoliczności pozostają w związku z odstępstwem przez sędziego od litery prawa ze względu na sugestie (naciski) czy polecenia przekazywane mu z zewnątrz (idąc za stanowiskiem TK) i przekładają się

na sposób rozstrzygnięcia danej sprawy ze względu na strony postępowania i jego przedmiot.

Ewidentnym przykładem naruszenia normy zawartej w art. 29 § 5 u.SN są stosowane przez niektóre sądy *quasi* testy, w których z racji okoliczności powołania sędziego i np. jego udziału w pracach komisji egzaminacyjnych, w szkoleniach, pełnienia funkcji wywodzi się brak po jego stronie niezawisłości i bezstronności, abstrahując zupełnie od uczestników danego postępowania i przedmiotu sprawy oraz - co jest najistotniejsze - od, na ogół całkowitego braku dowodów potwierdzających, że ów sędzia naruszył normy prawne, a więc stał się bezstronny i niezawisły, będąc pod naciskiem (sugestią) czy podlegając poleceniom przekazywanym mu z zewnątrz przez jakiegokolwiek osoby, instytucje pozasądowe, organy sądowe bądź czynniki społeczne. Twierdzenia zatem, że sprzeniewierzenie się zasadom niezawisłości lub bezstronności sędziego wynika z faktu powołania sędziego do danej komisji egzaminacyjnej, powołania na stanowisko prezesa sądu lub inną funkcję, powierzenia prowadzenia szkoleń itp. bez jakiegokolwiek powiązania z daną sprawą, jej stronami i bez wykazania jakichkolwiek nacisków bądź zaleceń, nie tylko jest sprzeczne z art. 29 § 5 u.SN, ale także z szeroko rozumianymi zasadami *inferencji*. Jeszcze raz należy podkreślić, że w przypadku tzw. testu niezawisłości i bezstronności sędziego brak pola do jakichkolwiek domysłów, wątpliwości bądź subiektywnych przekonań. Jest to na tyle ważna kwestia związana z pełnieniem urzędu sędziego, mająca swe źródło w przepisach Konstytucji, że tylko konkretny materiał dowodowy, potwierdzający okoliczności danego wypadku, we wskazanym powyżej rozumieniu - a więc z uwzględnieniem faktów: naruszenia prawa, sugestii (nacisku), związku ze sprawą, jej stronami i przedmiotem - może być podstawą uznania sędziego za zawisłego i stronniczego.

Na marginesie należy wskazać, że bardzo często w składach sędziowskich stosujących wskazane *quasi* testy zasiadają sędziowie, którzy uczestniczyli bądź uczestniczą w pracach: komisji egzaminacyjnych, komisji kodyfikacyjnych, piastują bądź pastowali funkcje prezesów bądź inne funkcje, a więc w tych gremiach, w których powołania pochodzą na ogół od władzy wykonawczej, w szczególności w

obecnych czasach w Ministerstwie Sprawiedliwości, jako części władzy zdecydowanie politycznej.

Warto też mieć na względzie treść niedawno wydanej opinii Komisji Weneckiej z 14 października 2024 r., która zawiera wiele cennych uwag, wydaje się nawet, że oczywistych, choć nie przez wszystkich uczestników dyskursu prawniczego, należycie odczytanych i zrozumianych. Choćby w końcowej części opinii, w punkcie 54, Komisja Wenecka wskazuje, że uzależnienie możliwości powołania się przez strony postępowania na nieważność orzeczenia sądowego – poza istnieniem innych przesłanek – zachodzi tylko wtedy, gdy towarzyszy jej roszczenie o wpływie na konkretną procedurę.

Należy również przypomnieć, iż zgodnie z art. 29 § 2 u.s.n. w ramach działalności Sądu Najwyższego lub jego organów niedopuszczalne jest kwestionowanie umocowania sądów i trybunałów, konstytucyjnych organów państwowych oraz organów kontroli i ochrony prawa, stosownie zaś do art. 29 § 3 u.s.n. niedopuszczalne jest ustalanie lub ocena przez Sąd Najwyższy zgodności z prawem powołania sędziego lub wynikającego z tego powołania uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Jakkolwiek uchwalenie art. 29 § 2 i § 3 u.s.n. zostało ocenione jako skutkujące uchybieniem przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązaniom, które na niej ciąży na mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, jak również na mocy zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej (wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r. w sprawie C-204/21), to jednak, jak wynika z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, niedopuszczalne jest wywodzenie z Traktatu o Unii Europejskiej kompetencji do oceny prawidłowości lub skuteczności procesu nominacyjnego na stanowisko sędziego. W szczególności w sentencji wyroku z 7 października 2021 r., K 3/21 (OTK ZU 65/A/2022) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 19 ust. 1 akapit drugi i art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej w zakresie, w jakim - w celu zapewnienia skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii oraz zapewnienia niezawisłości sędziowskiej - przyznają sądom krajowym (sądom powszechnym, sądom administracyjnym, sądom wojskowym i Sądowi Najwyższemu) kompetencje do a) kontroli legalności procedury powołania sędziego, w tym badania zgodności z prawem aktu powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, są niezgodne z art. 2, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1 i art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji, b) kontroli legalności uchwały Krajowej Rady Sądownictwa zawierającej wniosek do Prezydenta o powołanie sędziego, są niezgodne z art. 2, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1 i art. 186 ust. 1 Konstytucji, c) stwierdzania

przez sąd krajowy wadliwości procesu nominacji sędziego i w jego efekcie odmowy uznania za sędziego osoby powołanej na urząd sędziowski zgodnie z art. 179 Konstytucji, są niezgodne z art. 2, art. 8 ust. 1, art. 90 ust. 1 i art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji.

W konsekwencji Sąd Najwyższy uznaje, iż z powyższego wyroku TSUE z 5 czerwca 2023 r. w sprawie C-204/21 nie można wywodzić kompetencji sądu polskiego do pomijania stosowania przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym we wskazanym zakresie, jako że wywodzona z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej norma nie obowiązuje w polskim porządku konstytucyjnym i jako taka nie jest objęta zasadą pierwszeństwa prawa Unii (zob. postanowienie SN: z 10 stycznia 2024 r., I ZB; z 12 stycznia 2024 r., I ZB 122/23).

Ponadto należy podkreślić, podzielając stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniach: z 10 stycznia 2024 r., I ZB 116/23, i z 12 stycznia 2024 r., I ZB 122/23, że kwestionowanie umocowania sądów i trybunałów, konstytucyjnych organów państwowych oraz organów kontroli i ochrony prawa nie jest dopuszczalne już w świetle wskazanej wprost w art. 7 Konstytucji zasady legalizmu. W odniesieniu do organów konstytucyjnych, w konsekwencji także osób wchodzących w ich skład, odpowiednia norma kompetencyjna obejmująca umocowanie sądu lub innego organu władzy publicznej do oceny, a w konsekwencji ewentualnego podważania umocowania tych organów do skutecznego realizowania powierzonych zadań, powinna wynikać z samej Konstytucji. W tożsamy sposób należy ocenić ewentualną dopuszczalność ustalania lub oceny przez sąd zgodności z prawem powołania sędziego lub wynikającego z tego powołania uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości. W obowiązującym porządku konstytucyjnym jedynym organem powołanym do podważenia normatywnej podstawy prawnej powołania lub uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości przez sędziego Sądu Najwyższego, jest wyłącznie Trybunał Konstytucyjny, który jednak również nie ma zasadniczo kompetencji do oceny skutków niekonstytucyjności w zakresie dotyczącym indywidualnych aktów stosowania prawa. W odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego powołanych do pełnienia urzędu po 2017 r., nie

tylko jednak nie zostało wzruszone domniemanie konstytucyjności, lecz przeciwnie - Trybunał Konstytucyjny potwierdził zgodność z adekwatnymi wzorcami konstytucyjnymi składu osobowego Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017r. (wyrok TK z 25 marca 2019 r K 12/18, OTK ZU nr 17/A/2019). Ponadto uchwała składu połączonych Izb Sądu Najwyższego : Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego (zasadniczo 2,5 Izb) z 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I 4110 1/20 została uznana orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego o sygnaturze U 2/20 jako niezgodna z określonymi w tym orzeczeniu przepisami Konstytucji RP.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że złożony wniosek nie spełnia przesłanki przytoczenia okoliczności uzasadniających żądanie wraz z dowodami na ich poparcie, we wskazanym powyżej rozumieniu. Dostrzec to można *a prima vista* bez potrzeby głębszej analizy, a więc oceny merytorycznej, niedopuszczalnej na tym etapie postępowania. Już sama treść uzasadnienia wniosku wskazuje na to, że pan prokurator głównie łączy brak niezawisłości i bezstronności sędziego z samym faktem powołania na urząd sędziego w Sądzie Najwyższym, co sprzeczne jest z art. 29 § 4 u.SN.

Następnie pan prokurator przytoczył we wniosku punktowo określone okoliczności i fakty, które wraz z okolicznościami powołania pana sędziego mają świadczyć o braku po jego stronie przymiotów niezawisłości i bezstronności.

Ze złożonego wniosku wynika, że powyższe okoliczności potwierdzają tylko, iż powołany do orzekania SSN Marek Motuk może nie dochować standardu niezawisłości i bezstronności. W doktrynie podnosi się bowiem, że przy ocenie wpływu wadliwości procedury powołania na urząd sędziego na dochowanie standardu bezstronności sądu znaczenie będzie miał również stosunek sędziego do zmian dokonywanych w sądownictwie, dotyczący zwłaszcza akceptacji bądź odrzucenia niekonstytucyjnych działań władzy wykonawczej wobec SN i sądów powszechnych oraz KRS.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że w zebranych materiale dowodowym próżno doszukać się jakichkolwiek dowodów, a nawet początku dowodu, z których wynikałoby aby wystąpiła choć namiastka wypełnienia normy zawartej w art. 29 § 5 u.SN. Nie podjęto nawet próby wykazania, że przytoczone okoliczności powołania pana sędziego do Sądu Najwyższego, mogłyby mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy I ZSK 8/24, ze względu na jej przedmiot i strony postępowania. W szczególności brak dowodów potwierdzających, że pan sędzia podlega jakimkolwiek naciskom bądź poleceniom zewnętrznym, które mogłyby ukierunkować rozstrzygnięcie ww. sprawy. W niniejszym postępowaniu nie występują nawet okoliczności, które – oczywiście w innym trybie – dawałyby podstawę do wyłączenia pana sędziego na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. bądź art. 41 § 1 k.p.k..

W rezultacie, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy nie została spełniona przesłanka z art. 29 § 9 pkt 2 u.SN, co stanowiło podstawę do odrzucenia wniosku na podstawie art. 29 § 10 u.SN.

[M. T.]

[a.ł.]